

УДК: 378.6(497.11):930(497.11)"1851/2021"
Рад примљен: 17.01.2021.
Рад прихваћен: 15.04.2021.

Др Мирослав М. Поповић
научни сарадник
Универзитет у Београду
Филозофски факултет
miroslav.popovic@f.bg.ac.rs

СТО СЕДАМДЕСЕТ ГОДИНА ОД ОСНИВАЊА КАТЕДРЕ ЗА СРПСКУ ИСТОРИЈУ (1851–2021)

Апстракт: Рад представља историјат развоја Катедре за историју српског народа у новом веку, у оквиру Одељења за историју Филозофског факултета Универзитета у Београду. У том смислу, пратићемо њену историју од зачетака у оквиру Лицеја, преко Велике школе, а затим у оквиру Филозофског факултета Београдског универзитета. Пошто катедре у почетку нису биле јасно диференциране, неопходно је осврнути се укратко и на време оснивања катедри из којих ће проистећи данашње Одељење за историју. Посебно ћемо пратити развој предмета и катедри које су биле посвећене историји српског народа и народа Југославије, из којих ће проистећи и сама Катедра за историју српског народа у новом веку, те њихову заступљеност у настави.

Кључне речи: Катедра за историју српског народа у новом веку, Одељење за историју, Филозофски факултет, Универзитет у Београду, настава, предмети, Центар за српске студије

* * *

Развој проучавања националне историје српског народа у новом веку мора се посматрати у оквиру четири периода: Велика школа (1808–1813), Лицеј (1838–1863), Велика школа (1863–1905), и после 1905, када је основан Београдски универзитет и Филозофски факултет постао део њега.

Према идеји Доситеја Обрадовића (1739/42–1811) и заслугом Ивана Југовића (1772–1813), 1808. године основана је у Београду, у току Првог српског устанка, Велика школа, која се састојала из два дела. У првом (први и други разред) вођена је средњошколска, а у другом делу (трећи разред) високошколска настава, у оквиру Правног одељења, зачетка будућег Правног факултета, где се проучавало државно, међународно и криминално право и политичка географија.¹

Након стицања аутономије Хатишерифима из 1830. и 1833. године, Димитрије Давидовић (1789–1838) и Аврам Петронијевић (1791–1852), предложили су кнезу Милошу, почетком 1835. године, оснивање више школе – Академије, по угледу на тадашње угарске Лицеје. Ову идеју Милош није одмах прихватио, па је тек 13. јула 1838. године² основао Лицеј у Крагујевцу. Лицеј је издвојен као виша школа од Гимназије 2. новембра 1839, а две године касније, Лицеј је, као и престоница, пребачен у Београд. Лицеј је првобитно био двогодишња виша школа, а ускоро постао четворогодишња. Прве две године ова установа имала је Филозофско, а друге две године Правно одељење, које је 1849. продужено за још једну годину студија. Законом из 1853. године, Филозофско одељење претворено је у Опште одељење, док је уз Правно основано и Природно-техничко одељење.³

На устаничкој Великој школи и Лицеју није се у почетку предавала национална, већ општа историја, за коју су постојали кратки историјски прегледи. Када је Лицеј основан, општу историју предавао је Атанасије Теодоровић, па Јанко Шафарик (1811–1863). Према *Успројенију јавној училишној насјавленија* од 5. октобра 1844, на Филозофском одељењу уведена је као посебан предмет национална (отечествена) историја, на другој години. Предавао ју је Шафарик, заједно са општом историјом, до 1859. године.⁴ Према Владимиру Грујићу, када је 1849. године умро од колере

¹ Р. Љушић, *Развој Универзитетa у Београду, у: 150 година Универзитетa у Београду: Галерија Српске академије наука и уметности*, Београд, 1988, 3; Љ. Кандић, Ј. Даниловић, *Историја Правног факултета: 1808–1905. Књ.1*, Београд 1997, 3–5; А. Ђуровић, *Космолошко истражање за новом школом: модернизацијски изазови у сисјему средњошколској образовања у Београду 1880–1905*, Београд, 1999, 109; В. Грујић, *Лицеј и Велика школа*, Споменик 128, Одељење друштвених наука 25, Београд, 1987, 3–9.

² Датуми у тексту су дати према новом календару.

³ Р. Љушић, *Развој Универзитетa у Београду*, 5; Р. Љушић, *Лицеј 1838–1863: зборник докумената*, Београд, 1988, 427–439; А. Ђуровић, *Космолошко истражање за новом школом*, 110; В. Грујић, *Лицеј и Велика школа*, 10–70.

⁴ *Свој година Филозофској факултета* (Ј. Милићевић), Београд, 1963, 211; *Успројеније јавној училишној насјавленија, у: Зборник закона и уредаба о Лицеју, Великој школи и Универзитетa у Београду*, приредио Д. Т. Баралић, Београд, 1967, 9; Р. Љушић, *Лицеј 1838–1863: зборник докумената*, 209–212.

Исидор Стојановић (1808–1849), наставник историје на Филозофском одељењу, овај предмет почео је да предаје Јанко Шафарик.⁵ Професор опште и националне историје постао је 1859. Пантелија Панта Срећковић (1834–1903), који је преносио историјско образовање студентима Велике школе у другој половини 19. века.⁶

Оснивање Катедре за српску историју и књижевност дошло је на дневни ред после молбе Алексе Вукомановића (1826–1859) од 12. новембра 1851. године, упућене кнезу Александру Карађорђевићу. Указом од 30. децембра 1851, основана је редовна Катедра за историју и књижевност српског народа. Алекса Вукомановић је Указом од 23. јануара 1852. именован за професора Историје и књижевства србског, с тим да је катедра требало да почне са радом идуће, школске 1852/53. године. Српска историја била је заступљена у првој години са 4 часа, а општа историја са 6. У другој години Филозофског одељења није се предавала историја српског народа, већ српска литература са 2 часа, док је општа историја била заступљена са 5 часова недељно.⁷

Када је донет Закон о уређењу Велике школе од 6. октобра 1863. године, студенти Филозофског факултета или одељења Велике школе похађали су наставу из опште историје, са особитим обзиром на Словене, и историје Срба.⁸

Указом о изменама и допунама Закона о Великој школи из 1863, од 1. јануара 1874. године, Филозофски факултет подељен је на Филолошко-историјски и Природно-математички одсек. Историја Срба и словенских народа била је обавезна за оба, а општа историја за студенте Филолошко-историјског одсека. Историју Срба су студенти оба одсека слушали само у 4. семестру, а општу историју студенти Филолошко-историјског одсека у 3, 4. и 5. семестру. Такође, и студенти права су морали да слушају историју Срба и осталих словенских народа.⁹

⁵ В. Грујић, *Лицеј и Велика школа*, 34.

⁶ *Сто година Филозофској факултету* (Ј. Милићевић), 212.

⁷ В. Грујић, *Лицеј и Велика школа*, 20–21; Р. Љушић, *Лицеј 1838–1863: зборник докумената*, 386–387; *Указ о оснивању ири Лицејуму катедре за историју и књижевност српског народа*, у: *Зборник закона и уредаба о Лицеју, Великој школи и Универзитету у Београду*, 20.

⁸ Р. Љушић, *Лицеј 1838–1863: зборник докумената*, 692; *Филозофски факултет Велике школе 1863–1873, Архивска грађа о Универзитету у Београду*, књ. 2, приредили Ј. Веселиновић, С. Јерковић, В. Булајић, редактор и писац предговора Р. Љушић, ур. А. Веселиновић, Београд, 2004, 5.

⁹ *Указ кнеза Милана Обреновића – измене и допуне у Закону о Великој школи 1863. године*, у: *Филозофски факултет Велике школе 1863–1873, Архивска грађа о Универзитету у Београду*, књ. 2, 386–388; *Сто година Филозофској факултету* (Ј. Милићевић), 212.

У К А З Ъ.

Попечительству Просвѣщенія.

Поводомъ представлѣнія Попечительства Просвѣщенія, кое в оно Совѣту подъ 23. Ноемврія т. год. П. № 1316. у томъ смотренію учинило, да се при Лицеуму нашемъ една катедра *Исторіе народа и книжевности Србске* заведе; Я самъ уваживши тамо наведена Попечительствомъ побуђенія по саслушаномъ мнѣнію Совѣта одъ 1. Декемврія т. г. № 1010. за добро нашао, Указомъ овымъ редовну *кашедру* обстоятелне *Исторіе народа и книжества Србскогъ* при Лицеуму нашемъ съ обычномъ платомъ Лицеумскій Профессора, установити, о чему настояшимъ Попечительство Просвѣщенія извѣштаваюћи, препоручуемъ му, да оно по надлежности Указъ овай удѣйствуе тако, како ће се съ почеткомъ идуће школске године иста катедра у Лицеуму отворити, а међутымъ одма и лице опредѣлити, кое ће се до опредѣленогъ времена за предаванѣ реченны' наука' имати предуготовити.

В. № 1091.

18. Декемврія 1851. год.
У Бѣограду.

Александръ Караѣорѣвићъ, с. р.
Князь Србскій.

*Членъ Совѣта, Помощникъ Представника
и Попечителя Иностранны Дѣла,
Кавалѣръ,*

АЛЕКСА ЯНКОВИЧЪ. с. р.

Студенти Филолошко-историјског одсека похађали су 1880-их година наставу опште историје на прве три године, по три часа недељно. Историја Срба се обавезно слушала на четвртој години, по шест часова недељно. Студенти права имали су у првој години и општу историју и историју Срба, по шест часова, а на другој општу историју по четири часа. На Природно-математичком одсеку се на првој години слушала историја Срба шест часова недељно. Због великог оптерећења, предложено је да се правницима укине општа историја, природњацима историја Срба, а филозофима народна економија, што је и прихваћено.¹⁰

За професора опште историје дошао је 1874. године Стојан Бошковић (1833–1908), чиме је Панта Срећковић био растерећен, што је побољшало квалитет наставе историје на Великој школи. Године 1888. Јован Ђорђевић (1826–1900) је изабран за професора историје старих народа, а Милош Зечевић (1838–1896) за професора Историје средњег и новог века.¹¹ Панта Срећковић је држао Катедру српске историје све до свог повлачења са Велике школе 1893. године. Био је жестоко нападан од стране представника критичке историографије.¹²

Указом Краљевског намесништва од 9. маја 1890. основана је нова Катедра за историју средњег века с погледом на историју Византије. Као наставник примљен је Божидар Прокић (1859–1922) и на тај начин је почела да ради нова катедра.¹³

Панта Срећковић и Јован Ђорђевић пензионисани су Указом од 5. јуна 1893. године. Примљен је Љубомир Ковачевић (1848–1918), чиме је критичка школа српске историографије однела победу над романтичарском. Уместо Јована Ђорђевића за професора опште историје старог и средњег века изабран је Божидар Прокић.¹⁴

За ванредног професора опште историје новог века изабран је 1897. године Драгољуб Павловић (1866–1922), а за ванредног професора историје старог века Никола Вулић (1872–1945).¹⁵ Уредбом од 2. јануара

¹⁰ *Сто година Филозофској факултету* (Ј. Милићевић), 219.

¹¹ *Исто*, 213–214.

¹² А. Веселиновић, *Срећковић Пантелија – Панџа*, у: *Енциклопедија српске историографије*, приредили С. Ђирковић, Р. Михаљчић, Београд, 1997, 644–645.

¹³ В. Грујић, *Лицеј и Велика школа*, 87, 99.

¹⁴ *Сто година Филозофској факултету* (Ј. Милићевић), 220–221. В. Сима Ђирковић, *Јављање „критичке историографије“ на Великој школи и Универзитету*, у: *Универзитет у Београду 1838–1988: зборник радова*, уредници Душан Татић и Ђорђе Ускоковић, Београд, 1988, 645–654.

¹⁵ *Сто година Филозофској факултету* (Ј. Милићевић), 221–222.

1897. први пут су на Филозофском факултету образовани семинари, те је за историју Срба и општу историју организован један семинар.¹⁶ Такође, Уредбом од 12. октобра 1900. године успостављене су испитне групе, а предмети по групама су подељени на стручне или главне, помоћне и споредне. У петој групи историја српског народа била је међу главним предметима, а општа историја међу стручним. Историјска група била је шеста, са главним предметима опште историје и историје српског народа. Историја српског народа била је споредни предмет за студенте седме групе, а помоћни за студенте једанаесте.¹⁷

Питање о подели Катедре за историју српског народа дошло је на дневни ред током 1902. године. Неки професори су желели поделу на средњи и нови век, а други да оба професора предају цео предмет. Због велике важности овог питања, за седницу савета Филозофског факултета засебна образложења доставили су Драгољуб Павловић и Александар Белић (1876–1960). Већина професора се изјаснила против поделе Катедре по вековима.¹⁸ Указом од 30. септембра 1902. Катедра српске историје у Великој школи подељена је на две посебне катедре.¹⁹ На расписан конкурс пријавили су се Љубомир Јовановић (1865–1928), Станоје Станојевић (1874–1937) и Јован Томић (1869–1932). Избор професора из 1903. привукао је велику пажњу београдске културне јавности, узбуркао атмосферу на Великој школи и јавно мњење, те су 12. јула 1903. за професоре изабрани Љубомир Јовановић и Станоје Станојевић. Станоје Станојевић је био први доцент на Катедри за српску историју од 1900, а када је Љуба Ковачевић сасвим напустио Катедру 1901, предавања је држао испрва Станојевић, а затим и Љубомир Јовановић, тада библиотекар Народне библиотеке.²⁰

Претварањем Велике школе у Универзитет 1905, Драгољуб Павловић и Љубомир Јовановић изабрани су за редовне, Никола Вулић и Станоје Станојевић за ванредне професоре. После Божидача Прокића, Катедру опште историје средњег века наследио је ванредни професор Јован Радонић

¹⁶ Уредба Филозофској факултету од 21. децембра 1896/2. јануара 1897, у: *Зборник закона и уредаба о Лицеју, Великој школи и Универзитету у Београду*, 99; *Свој година Филозофској факултету* (Ј. Милићевић), 223.

¹⁷ Уредба Филозофској факултету од 30. септембра/12. октобра 1900. године, у: *Зборник закона и уредаба о Лицеју, Великој школи и Универзитету у Београду*, 142–143; *Свој година Филозофској факултету* (Ј. Милићевић), 223.

¹⁸ *Свој година Филозофској факултету* (Ј. Милићевић), 224–225.

¹⁹ Указ о подели катедре Српске историје у Великој Школи на две посебне катедре од 18/30. септембра 1902. године, у: *Зборник закона и уредаба о Лицеју, Великој школи и Универзитету у Београду*, 168.

²⁰ *Свој година Филозофској факултету* (Ј. Милићевић), 223–224, 226–227.

(1873–1956). Постојале су три катедре опште историје са три професора и једна катедра са два професора за националну историју, према Јовану Милићевићу,²¹ мада постоји претходно наведени Указ о подели Катедре српске историје на две посебне из 1902. У периоду 1896–1901, све катедре за историју биле су у оквиру једног семинара, а од 1901. Историја српског народа и осталих Јужних Словена чинила је посебно одељење Српског семинара, а његови чланови били су Станоје Станојевић и Љубомир Јовановић, да би, после 1909. до Првог светског рата, Станојевић остао сам. Станоје Станојевић је предавао искључиво старију историју српског народа. Љубомир Јовановић је држао историју српског народа од 11. до 15. века, а у једном семестру, пред одлазак са Факултета, предавао је о изворима за историју Србије у 19. веку.²²

У даљем тексту рада концентрисаћемо се на развој предмета и катедри које су се бавиле највећим делом историјом српског народа или народа Југославије у новом веку, пошто се временом организација Филозофског факултета све више диференцира, те свака катедра и семинар надаље се могу посматрати кроз сопствену, засебну историју.

Станоје Станојевић је после Првог светског рата предавао, поред средњовековне, и историју Србије од 1804. до 1918. године. Мада је Одељење при Српском семинару носило у називу „за историју српског народа и осталих Јужних Словена”, историја југословенских народа скоро да није обрађивана до Првог светског рата. Први је историју Јужних Словена од доласка на Балкан до краја 18. века предавао Владимир Ћоровић²³ (1885–1941), прво као ванредни (1919), па као редовни професор (1921). Националну историју предавали су и Душан Поповић²⁴ (1894–1965), од 1926, и Драгослав Страњаковић²⁵ (1901–1966), од 1935. године. Душан Поповић се пре свега интересовао за хајдуке, Цинцаре, Београд у периоду 1718–1739, историју Срба у Војводини и историјску социологију. Изабран је за доцента 1926, ванредног професора 1931. и редовног 1940. године. Драгослав Страњаковић се интересовао за политичку историју 19. века, прошавши кроз звања асистента 1926, доцента 1935. и ванредног

²¹ *Истио*, 228.

²² *Истио*, 228.

²³ Види Ј. Д. Митровић, *Библиографија Владимира Ћоровића*, *Историјски гласник* 1–2 (1976), 205–313.

²⁴ Види А. Васић, *Библиографија радова др Душана Ј. Поповића*, *Историјски часопис* 37 (1990), 263–280.

²⁵ Види Р. Љушић, *Библиографија радова Драгослава Страњаковића (1901–1966)*, *Историјски гласник* 1–2 (1978), 201–212.

професора 1940. године. При Одељењу за историју Српског семинара основан је Институт за скупљање извора за народну историју 1908–1918, 1922. године, чији је први управник био Станоје Станојевић, па Душан Поповић. Момчило Жеравчевић је 1936–1941. и 1945–1949. био асистент за Националну историју новог века.²⁶

Једино што је повезивало семинаре, од 1945. до 1947, у време реорганизације Филозофског факултета, било је постојање студијске групе за историју. Крајем 1947. усвојена је подела Филозофског факултета на институте, а 1948. створене су факултетске катедре, међу њима и Катедра историјских наука, у чији су састав, до 1956, улазиле група за историју, археологију и историју уметности. Статут Филозофског факултета предвидео је образовање одељења у која су улазили сродне катедре и семинари, до чега је дошло у току 1962. године. Одељење за историју сачињавали су катедре и семинари за Општу историју старог века, за Општу историју средњег века и помоћне историјске науке, за Општу историју новог века, Историју народа Југославије и Историју Византије. После Виктора Новака, који је био шеф историјске групе до 1948, шеф Катедре историјских наука и, касније, управник Одељења историјских наука био је Васо Чубриловић (1897–1990)²⁷. Историја народа Југославије је после Другог светског рата подељена на два предмета, на средњи и нови век. Историју новог века предавао је Васо Чубриловић, а од 1951. до 1954. године, поред Чубриловића, националну историју новог века предавао је доцент Душан Перовић²⁸ (1905–1975).²⁹

Према реформи произашлој из Статута Филозофског факултета (1963), настава на Одељењу требало је да се изводи у три групе: Општа историја и историја југословенских народа, Савремена историја и Архивистика. Нови Статут Факултета (1973) објединио је студије историје у оквирима јединствене групе. Главни предмети су били Историја старог века, Општа историја средњег века, Историја Византије, Историја народа Југославије у средњем веку, Општа историја новог века и Историја народа Југославије у новом веку, а уз њих су постојали изборни и помоћни предмети. Као посебан предмет је из Историје народа Југославије у новом веку издвојена Историја Југославије 1976, а из Опште историје новог века Општа

²⁶ *Што јодина Филозофској факултету* (Ј. Милићевић), 236–237, 253.

²⁷ Библиографија Васе Чубриловића в. *Bibliografija radova dr Vase Čubrilovića*, Balcanica 8 (1977), 2–4; З. Антонић, *Појлеги Васе Чубриловића на српску историју*, Балканолошки институт, Посебна издања 49 (1992), 485–496.

²⁸ М. Радевић, *Библиографија радова Душана Перовића*, Историјски часопис 23 (1976), 321–325.

²⁹ *Што јодина Филозофској факултету* (Ј. Милићевић), 253–254.

савремена историја 1985. Катедра за Историју Југославије образована је 1984, а Катедра за општу савремену историју 1986.³⁰

Катедра за историју српског народа у новом веку делила је судбину постања и развика Одељења за историју, образованог Статутом Филозофско-историјског факултета 1963. године. Тада је на Одељењу постојало пет катедара, међу њима и Катедра за историју народа Југославије. Од 1976. године, издвајањем посебног предмета из Историје народа Југославије у новом веку, Катедра почиње да ради самостално, са своја три члана: професорима Јованом Милићевићем и Василијем Крестићем, те асистентом Радошем Љушићем. Дугогодишњи шеф Катедре, до пензије 1997. године, био је проф. др Василије Крестић.

Катедра 1984. мења име у Катедру за националну историју новог века и под тим именом ради до 1998. године, када постаје Катедра за историју српског народа у новом веку. Под тим именом постоји и данас. Треба узети у обзир да је за време постојања Социјалистичке Федеративне Републике Југославије предмет, по прилици ствари, морао да обухвата историју свих јужнословенских народа у новом веку, да би, временом и распадањем друге Југославије, примат добијала историја српског народа. Промена се може приметити и у имену Катедре, тј. еволуцијом од „националне“ ка „историји српског народа“ у новом веку, тј. постепено се припремао терен ка дефиницији предмета и Катедре који би одговарали новим потребама историјске науке и поколењима нових студената.

Своју трочлану структуру Катедра је задржала све до 1997. године. Након смрти професора Милићевића на Катедру је примљен Драго Роксандић, а по Роксандићевом одласку на Катедру је дошао Војин Дабић.

Професор Радош Љушић водио је Катедру од 1997. до 2019. године. За то време број чланова на Катедри је удвостручен. На њој је краће време радио Срђан Катић, а од 1998. односно 2000. године Сузана Рајић и Милош Јагодић, данас двоје редовних професора, а прва и данашњи шеф Катедре за историју српског народа у новом веку. Катедри се од 2004. године придружио и Небојша Шулетич, који је радио све до 2019. године.

Имајући у виду да су помоћни предмет Увод у историјске студије и његови предавачи припадали Катедри за националну историју новог века, то је од 2015. године Катедра увећана још једним чланом, проф. др Чедомиром Антићем. Такође, исте године за доцента на овој Катедри изабран је др Данко Леовац. Катедра је потом увећана за још два члана. Др Урош Шешум је изабран у звање доцента 2020. године, а Александар М. Савић у звање асистента 2021. године.

³⁰ Н. Самарџић, *Одељење за историју (1963–1998)*, у: *Филозофски факултет 1838–1998, период од 1963–1998*, Београд, 1998, 302–303.

Катедра је 2010. године основала Центар за српске студије, који делује као засебна организациона јединица на Филозофском факултету. Управник Центра је до 2021. године био проф. др Радош Љушић, а од тада је проф. др Сузана Рајић. Центар је до сада објавио једанаест бројева научног часописа *Српске студије*, посвећених српској историји од 15. до 20. века. Претеча Центра било је Удружење за проучавање српске повеснице (1997), које је објавило зборнике радова *Српске њолишичке генерације (1788–1918)*, Београд, 1998, *Перо и њовесї*. *Српско друштво у сећањима*, Београд, 1999. и *Писмо*, Београд, 2001, те књигу Ане Столић, *Краљица Драга*, Београд, 2000.³¹ Центар за српске студије, као и његова претеча, иницијативом проф. Љушића, годинама има активну издавачку делатност и организује акредитовани семинар за наставнике и професоре историје у основним и средњим школама, те на тај начин популарише савремену српску историографију у просвети и окупља око себе људе у циљу ширења научних сазнања и популаризације историје српског народа у новом веку у савременом српском друштву.

Као што се види из приложеног, Катедра за историју српског народа у новом веку је за време управљања професора Љушића удвостручила своје чланство и данас представља једну од две најбројније катедре на Одељењу за историју. На овај начин су систематски бирани кадрови за бављење овом ужом научном облашћу и организован рад на историјским истраживањима, са акцентом на до тада слабо истраженим или неистраженим областима, те планирана савремена настава, која је увек била у току са најновијим истраживањима историјске науке. На тај начин може се пратити промена у односу на почетке развоја катедри за историју на Филозофском факултету и његовим претечама, када је примат имала општа историја, да би данас приоритет имала проучавања српске историје. У оквиру бројних пројеката организован је и подмладак ове научне области, у виду истраживача које је бирала Катедра и ангажовала на пројектима, с циљем да се прошире и осавремене научна истраживања и отворе нови правци у њиховом развоју. То је екипа истраживача коју предводе др Кристиан Јерић, др Мирослав Радивојевић, др Данијел Радовић, МА Кристина Павловић и МА Жарко Илић.³²

Катедра за националну историју новог века, а касније Катедра за историју српског народа у новом веку, обухватила је наставу и истраживања историје Србије и српског народа ван простора српске државе од 16. до

³¹ С. Мереник, М. Поповић, *Библиографија радова Радоша Љушића*, Српске студије 10 (2019), 263–264.

³² „Сарадници Центра за српске студије”, <https://serbianstudies.weebly.com/105710721088107210761085108010941080.html> (приступљено 7.4.2020).

почетка 20. века, уз акценат на међусобне односе и корелације са осталим јужнословенским народима, пре свега с акцентом на српско-хрватске односе, као и односе са другим народима у Хабзбуршкој монархији, касније Аустро-Угарској, и Османском царству. Такође, посвећена је велика пажња спољној политици Србије и њеним односима са земљама Европе и Балкана, те и самој друштвеној, интелектуалној, и привредној историји Србије и њеном унутрашњем уређењу. У новом акредитационом циклусу (од 2022. године) предмети на Катедри за историју српског народа у новом веку проширени су и предметима који се баве историјом Србије и српског народа крајем 20. и почетком 21. века. Тиме ће умногоме бити осавремењен наставни процес, а студенти ће бити у могућности да слушају курсеве који се тичу најновије историје.

Наставу предмета на основним студијама, који потпадају под ову катедру, илуструје одломак из чланка др Данка Леовца, наставника на Катедри:

Од 2002. године некадашњи предмет Национална историја новог века подељен је на два предмета: Историја српског народа у новом веку 1 и Историја српског народа у новом веку 2. Од 2005. године та два предмета добијају нове називе: Историја српског народа (16–18. век) и Историја српског народа у 19. и почетком 20. века. По студијском плану и програму, предмет Историја српског народа у 19. и почетком 20. века је двосеместрални, изучава се на трећој години основних академских студија историје, има фонд часова 2+2 и обим од 10 ЕСПБ. Хронолошки оквир предмета обухвата период од почетка Првог српског устанка (1804), односно последњег аустријско-турског рата, код нас познатог под називом Кочина крајина (1788–1791), до стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (1918). Географски оквир предмета обухвата не само простор Кнежевине/Краљевине Србије, већ читав простор на коме је живео и живи српски народ – простор Црне Горе, Хабзбуршког и Османског царства. Два часа недељно (90 минута) посвећена су Историји Србије у 19. и почетком 20. века, док су два часа недељно посвећена Историји српског народа у Црној Гори, Хабзбуршком и Османском царству у 19. и почетком 20. века.³³

За асистента Филозофског факултета је дугогодишњи шеф ове катедре (до 1997), Василије Крестић (1932), изабран 1959, да би прошао звања доцента (1967), ванредног професора (1973) и редовног професора (1979), те постао дописни члан САНУ 1981, а редовни 1991. године. Као историчар 19. и 20. века, Крестић углавном ради на историји Срба у Хрватској, српско-

³³ Д. Леовац, *Насћава Историје српског народа у 19. и почетком 20. века на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду*, у: *Криза и перспектива знања и науке: зборник радова*, уредник Б. Димитријевић, Ниш, 2012, 207.

хрватских односа, развоју југословенске идеје, бави се историјом штампе међу Србима у Угарској, издавањем извора за српску историју 19. и 20. века.³⁴ Јован Милићевић³⁵ (1927–1984) завршио је Филозофски факултет 1953, две године радио на Војно-медицинској академији, па изабран за асистента на Катедри за националну историју. За доцента је изабран 1963, за ванредног професора 1970, а 1982. постао је редовни професор. Бавио се историјом српског народа у 19. и 20. веку и посебно проучавао друштвену историју Србије 19. века, пре свега институције, идеологије, буне и личности.³⁶ Након смрти професора Милићевића на Катедру је примљен Драго Роксандић, а по Роксандићевом одласку на Катедру је дошао Војин Дабић.

Драго Роксандић (1948) студирао је филозофију и социологију на Филозофском факултету у Загребу (1966–1969), затим историју на Филозофском факултету у Београду (1971–1975). Изабран за асистента, радио је на Филозофском факултету у Београду до 1986. На Филозофском факултету у Београду није поново изабран, па је прешао у Загреб, где је докторирао, постао доцент и професор. Област проучавања му је социјално-економска историја новог века, пре свега на простору Хрватске и историја Срба у Хрватској.³⁷

Војин Дабић (1949–2017) изабран је за асистента Филозофског факултета на предмету Национална историја новог века 1992. године. У звање доцента изабран је 1997, ванредни професор постао је 2002. и у том звању је остао до пензије 2014. године. Бавио се проучавањем тема из историје Војне крајине и српског народа на подручју Хрватске и Славоније у периоду од 16. до 18. века, те проблемима демографије српских области у новом веку, пратио је миграције, настајање и нестајање насеља, аграрне прилике, ратарску производњу, анализирао земљишне поседе, пореске обавезе становништва. Важна је била и његова активност на пољу лексикографије.³⁸ Једно време, током 1990-тих, на катедри је ангажован и Срђан Катић (1963), који се бави унутрашњом историјом Османског

³⁴ С. Ђирковић, *Кресџић, Василије*, у: *Енциклопедија српске историографије*, 452–453; С. Симоновић–Мандић, *Библиографија радова академика Василија Ђ. Кресџића*, Београд, 2013.

³⁵ Види Р. Љушић, *Научно дело Јована Милићевића (1927–1984)*, *Историјски гласник* 1–2 (1984), 187–193, 225–229.

³⁶ Р. Љушић, *Милићевић, Јован*, у: *Енциклопедија српске историографије*, 505–506.

³⁷ Роксандић, Драго, у: *Енциклопедија српске историографије*, 626.

³⁸ И. Точанац Радовић, *In memoriam: Војин С. Дабић (1949–2017)*, *Зборник Матице српске за историју* 96, 2 (2017), 177–179; С. Мереник, *Библиографија проф. др Војина С. Дабића*, *Зборник Матице српске за историју* 96, 2 (2017), 159–163.

царства.³⁹ Небојша Шулетић (1976) дипломирао је на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду 2002, а асистент приправник је постао 2006. Одбранио је магистарску тезу *Пећка њаџријаршија крајем 17. и њочешком 18. века*, а после тога је унапређен у асистента. Одбранио је докторску дисертацију *Сремски санџак у 16. веку* 2013. године, након чега је изабран за доцента, а члан Катедре био је до 2019. Бави се историјом српског народа у новом веку, посебно раздобљем 16–18. века, објавио је више радова из области историје Српске цркве под турском влашћу, демографске и економске историје Срба у 16. веку. Члан је и Лексикографског одбора Матице српске од 2008.⁴⁰

Радош Љушић (1949) је радио на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду од 1975. године, до одласка у пензију 2020. године. Био је управник Центра за Српске студије и главни и одговорни уредник часописа *Српске студије*. Бави се историјом српског народа у 19. и 20. веку. Одбранио је магистарски рад *Намесништво њрве владе кнеза Михаила (1839–1840)*, а докторирао одбранивши дисертацију *Кнежевина Србија (1830–1839)* 1984. године. Постао је доцент 1985, ванредни професор 1990, а редовни 1996. Предаје на Катедри за националну историју у новом веку, која је преименована у Катедру за историју српског народа у новом веку, чији је дугогодишњи шеф. Предавао је на Филозофском факултету у Новом Саду (1997–1999) и на Филозофском факултету у Источном Сарајеву (2003–2005), био председник Друштва историчара Србије (1985–1996), члан је редакција неколико историјских часописа, а главни је и одговорни уредник часописа *Српске студије*. Члан је Одбора за проучавање Српске револуције и Одбора за 19. век САНУ, био је уредник библиотеке *Српски мемоари* Српске књижевне задруге и *Српској биографској речника* Матице српске. У великој мери је допринео развоју издавачке делатности, осмислио и уредио неколико едиција као директор Завода за уџбенике (2004–2008) и Службеног гласника (2013–2014). Један је од оснивача издавачке куће „Фреска“. У сарадњи са постдипломцима, докторандима и колегама основао је Удружење за проучавање српске повеснице (1997) и Центар за српске студије (2010), који објављује часопис *Српске студије* и организује акредитовани годишњи семинар за наставнике и професоре историје. Био је управник Одељења за историју (1999–2001), учествовао у раду важних државних комисија и тела. Носилац је Октобарске награде града Београда за стручне радове студената за дипломски рад „Србија у револуцији 1848. године“, Награде за науку Вукове задужбине за књигу *Вожд Карађорђе (1993)*, награде „Владимир Ђоровић“ (2004) и Октобарске награде града

³⁹ Н. Самарџић, *Одељење за историју (1963–1998)*, 316.

⁴⁰ Н. Шулетић, *Сремски санџак у 16. веку: докторска дисертација*, Београд, 2013, 321.

Београда за *Књиџу о Начерџанију* (1994). Додељена су му бројна признања, ордени, плакете, повеље, захвалнице, грамате. Професор Љушић је био активан у политичком животу Србије, члан и руководиолац политичких странака и организација.⁴¹

Сузана Рајић (1973) завршила је студије историје на Филозофском факултету у Београду (1997), одбранила магистарску тезу „Влада Николе Христића 1888–1889. године”, те докторску дисертацију „Владан Ђорђевић – биографија поузданог обреновићевца”. Асистент-приправник постала је 1998, асистент 2001, доцент 2005, ванредни професор 2011. и редовни професор 2015. године. Члан је поменутог Центра за српске студије Филозофског факултета од 2021. и његов управник. У редакцији *Српских студија* налази се од 2010. године, да би 2020. дошла на место главног и одговорног уредника. Област њеног стручног усмерења је српска историја у 19. и почетком 20. века, изучавање државних институција, утицај интелигенције у модернизацији државног и друштвеног живота и деловање политичких странака. Аутор је монографија *Влада Николе Христића 1888/89*, Београд: Народна књига, 2003; *Владан Ђорђевић. Биографија поузданог обреновићевца*, Београд: ЗУНС, 2007; *Александар Обреновић – владар на џрелазу векова: сукобљени свеџови*, Београд: СКЗ, 2011, 2014; *Сјолна џолиџика Србије 1868–1878: између очекивања и реалности*, Београд: СКЗ, 2015, и више коауторских издања.⁴² Од 2019. године шеф је Катедре за историју српског народа у новом веку.

Милош Јагодић (1975) дипломирао је на Одељењу за историју Филозофског факултета 1999, магистрирао 2002. и докторирао 2008. године. На Катедри за историју српског народа у новом веку Одељења за историју Филозофског факултету у Београду изабран је за асистента приправника 2000, прошао звања асистента 2003, доцента 2008, ванредног професора 2013. и постао редовни професор 2016. године. Члан је Центра за српске студије Филозофског факултета и члан редакције *Српских студија* од 2010. Предавао је на више семинара за наставнике и професоре историје, које је организовао Центар за српске студије. Бавећи се историјом српског народа у 19. веку, објавио је више монографија: *Српско-албански односи у Косовском вилајету (1878–1912)*, Београд: ЗУНС, 2009; *Уређење ослобођених обласи Србије 1912–1914: џравни оквир*, Београд: Историјски институт, 2010; *Нови крајеви Србије 1912–1915*, Београд: Филозофски факултет, 2013; *Србија и Сџара Србија (1839–1868): наслеђе на јују*, Београд: Еволута, 2016.⁴³

⁴¹ С. Мереник, М. Поповић, *Библиографија рагова Рагоша Љушића*, 261–320.

⁴² „Сузана Рајић”, <https://serbianstudies.weebly.com/105710911079107210851072-10561072111210801115.html> (приступљено 4.4.2020).

⁴³ „Милош Јагодић”, <https://serbianstudies.weebly.com/10521080108310861096-1032107210751086107610801115.html> (приступљено 4.4.2020).

Чедомир Антић (1974) дипломирао је на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду 1999, магистрирао савремену историју на Универзитету у Бристолу 2002. и националну историју новог века на Универзитету у Београду 2003, докторирао на Филозофском факултету у Београду 2008. године. Објавио је шест научних монографија: „A Country of Holidays and A city of Monuments” 2004; „Велика Британија, Србија и Кримски рат” 2004; „Ralph Paget: A Diplomat in Serbia” 2006, и „Neutrality as Independence: Great Britain, Serbia and the Crimean War” 2007. Заједно са др Слободаном Г. Марковићем, Антић је аутор књиге посвећене 170-ој годишњици српско-британских дипломатских односа. Заједно са др Момчилом Павловићем, Антић је написао монографију о историји Војне болнице у Нишу. Антићева докторска дисертација – „Неизабрана савезница: Србија и Велика Британија у Првом светском рату” – објављена је 2012. године у издању Завода за уџбенике. Чедомир Антић се бави и популаризацијом историје. Његове књиге „Кратка историја Србије 1804-2004.” (2004, 2005. и 2009) и „Историја и заблуда” (2005. и 2008.) имале су по три односно два издања. Књигу у којој је популарисао теме из друштвене историје Србије XIX и XX века Антић је објавио 2009. године под насловом „Четрнаест војвода и девет баба”. Антићеве текстови посвећени државном питању сабрани су у књизи „Независна Србија” 2006. Поводом петнаестогодишњице Студентског протеста 1996/1997. године објавио је успомене под насловом „Студентска фронда”. Запослен је као доцент, па ванредни професор на Одељењу за историју Филозофског факултета, Београдског универзитета, на предмету Увод у историјске студије, који припада Катедри за историју српског народа у новом веку. За потребе наставе написао је уџбеник *Увод у историјске студије*, Београд, ЗУНС, 2017. Коаутор је *Историје Републике Српске*, Београд и Бања Лука, 2016.⁴⁴

Данко Леовац (1986) завршио је основне студије на Филозофском факултету Универзитета у Београду 2009, 2010. одбранио је мастер рад „Конзервативне и либералне идеје у Кнежевини Србији (1850–1870)”. Докторску дисертацију *Србија и Русија за време друге владавине кнеза Михаила (1860–1868)* одбранио је 2014, у звање доцента на Одељењу за историју изабран је 2015, а у звање ванредног професора 2020. године. Члан је више струковних и научних група и удружења. Објавио је монографије *Србија и Русија за време друге владавине кнеза Михаила (1860–1868)*, Београд: Службени гласник, 2015; *Кнез Михаило Обреновић: младосић, прва владавина, емиграција*, Београд: Центар за српске студије, 2019. Коаутор је

⁴⁴ „Чедомир Антић”, https://sr.wikipedia.org/sr-ec/%D0%A7%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%80_%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%9B (приступљено 7.4.2020).

са професорком Сузаном Рајић уџбеника *Историја српског народа у 19. и њоучејком 20. века: српска држава у 19. веку: уџбеник*, Београд: ЗУНС, 2018.⁴⁵

Урош Шешум (1986) завршио је основне студије историје на Филозофском факултету у Београду 2010. године, одбранивши дипломски рад под називом *Српска чејничка орјанизација 1903–1905*. Завршни мастер рад, насловљен *Српска чејничка орјанизација 1905–1908. њодине* одбранио је 2011. године. Докторску дисертацију *Србија и Сјара Србија (1804–1839)* одбранио је 2016. године. Најпре као стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а потом као истраживач сарадник и научни сарадник, ангажован је на пројекту *Српска нација – инјејрајивни и дезинјејрајивни љроцеси* и запослен на Филозофском факултету у Београду. Од 2020. године је запослен у звању доцента на Катедри за историју српског народа у новом веку.⁴⁶ Аутор је две научне монографије: *Србија и Сјара Србија (1804–1839)*, Београд: Филозофски факултет, 2017. и *Српска чејничка акција (1897–1908): оружана дијломајија*, Нови Сад: Матица српска, 2019.

Александар М. Савић (1993) је основне академске студије историје на Филозофском факултету Универзитета у Београду завршио 2016. године. Следеће године успешно је окончао и мастер академске студије историје. Докторирао је 15. новембра 2021. године на тему *Кнежевина Србија и Османско царсјиво (1839–1858)*. Од октобра 2021. године запослен је у звању асистента на Катедри за историју српског народа у новом веку Одељења за историју.

*

Катедра за историју српског народа у новом веку вуче корене из Катедре за историју Срба, на Филозофском одељењу Лицеја и Велике школе, која се временом делила, мењала називе и уклапала се у организацију Филозофског факултета Универзитета у Београду, нарочито у међуратном и периоду после Другог светског рата. Истакнути стручњаци, како на пољу научног истраживања, тако и на пољу наставе, допринели су квалитету Филозофског факултета, Одељења за историју и образовали генерације историчара, а свака од њих изнедрила је нове истраживаче и дала свој научни допринос. Данас Катедра прати, као и у прошлости, савремене трендове у историографији, а методолошки се опредељује

⁴⁵ „Данко Леовац”, <https://serbianstudies.weebly.com/10441072108510821086-105110771086107410721094.html> (приступљено 4.4.2020).

⁴⁶ „Урош Шешум”, <https://serbianstudies.weebly.com/1059108810861096-10641077109610911084.html> (приступљено 4.4.2020).

за инсистирање на раду са изворима и заснивању научних резултата на закључцима проистеклим из мукотрпних архивских истраживања. Бројни постдипломци, сарадници и колеге су ученици овог својеврсног еснафа и дају свој печат историјској науци.

Заслугом дугогодишњег шефа проф. др Радоша Љушића, Катедра је као предмет својих истраживања и наставе дефинисала историју српског народа у новом веку, формирајући кадрове за нова истраживања у овој ужој научној области и дајући примат недовољно истраженим темама, организовала Удружење за проучавање српске повеснице и Центар за српске студије, чиме се допринело развоју издавачке делатности, популаризацији и ширењу ове научне области у савременом српском друштву, те одабрала научни подмладак, у виду истраживача на пројектима у оквиру Катедре, којем је дато у задатак да отвори нове области и поља истраживања. Катедра је данас једна од две најбројније на Одељењу за историју, што представља одраз савременог тренда примата истраживања историје српског народа, на супрот оном из времена Лицеја, Велике школе и почетака Филозофског факултета у оквиру Београдског универзитета, када се велики значај придавао општој историји.

ONE HUNDRED AND SEVENTY YEARS SINCE THE ESTABLISHMENT OF THE CHAIR OF SERBIAN HISTORY (1851-2021)

Summary:

This paper presents the development of the Chair of the History of the Serbian People in the New Age of the History Department of the Faculty of Philosophy in Belgrade, from its beginnings within the Lyceum and the Great School, through its history within the independent Faculty of the Belgrade University. The contribution of important lecturers and trends of historical education in Serbia, modeled on European ones, are given.

The Chair of the History of the Serbian People in the New Age is rooted in the Chair of the History of the Serbs, at the Philosophical Department of the Lyceum and the Great School, which over time split, changed names and fit into the organization of the Faculty of Philosophy, University of Belgrade, especially

in the interwar and post-World War II period. Prominent experts, both in the field of scientific research and in the field of teaching, have contributed to the quality of the Faculty of Philosophy, the Department of History and educated generations of historians, and each of them has introduced new researchers and given its scientific contribution. Today, the Chair follows, as in the past, contemporary trends in historiography, and methodologically commits itself to insisting on working with sources and basing scientific results on the conclusions drawn from painstaking archival research. Numerous postgraduate students, associates and colleagues are students of this kind of guild and make their mark on historical science.

Thanks to long-time chief prof. Radoš Ljušić, as the subject of its research and teaching, the Chair has defined the history of the Serbian people in the new age, doubled its membership, formed personnel for new research in this narrow scientific field, and given primacy to under-researched topics. The Chair also organized the Association for the Serbian History and the Center for Serbian studies, which contributed to the development of publishing, popularization and expansion of this scientific field in contemporary Serbian society, and selected a scientific youngster, in the form of researchers on projects within the Chair, who are but to open new fields of research. Thus the Chair under prof. Ljušić became one of the two most numerous at the Department of History, reflecting the contemporary trend of primacy of the studies of the history of the Serbian people, as opposed to that of the Lyceum, the Great School and the beginnings of the Faculty of Philosophy within Belgrade University, when great importance was attached to general history.

Указъ Попечителю Провинци

Поводомъ представленнаго Попечителемъ Св. Высочайшаго, Кор. и Цар. Собору под № 11091 мѣс. янв. № 1510 у мѣс. инспектора училищъ, гласе при Высочайшему указу единаго Кандидата Деметрія Павлова и Кандидату Свѣтлѣ вѣдѣе, а также убавивши мѣс. вѣдѣе Попечителемъ подытожис по училищамъ, номѣ мѣс. Собору од 1. Деметрія м. я. № 1010 за годъ указу Указомъ обумѣ редобры Кандидату од 1. Деметрія Павлова Свѣтлѣ и убавивши Свѣтлѣ при Высочайшему указу единаго Кандидата Деметрія Павлова и убавивши Свѣтлѣ при Высочайшему указу единаго Кандидата Деметрія Павлова о томъ какому указу Попечителемъ Провинци убавивши вѣдѣе, преподружитъ мѣс. вѣдѣе по надлежнѣе Указу единаго убавивши мѣс. како же се въ посылномъ указу убавивши вѣдѣе не маѣ убавивши вѣдѣе и убавивши вѣдѣе, а мѣс. вѣдѣе од маѣ и убавивши вѣдѣе, Кор. же се въ указу, мѣс. вѣдѣе како же убавивши вѣдѣе убавивши вѣдѣе.

С № 1091.

18. Деметрія 1857. год.

и убавивши

убавивши
и убавивши

Курсъ Собору, Помощникъ
Представителю и убавивши
Училищамъ убавивши

убавивши
убавивши

Указъ.
Почтеннѣйшему Представителю.

По представлению Государственнаго
Представителя отъ 4. мѣся. мѣс. № 1672. н. о.
составленнаго Указанно о воеводѣ Андрей Сутко.
старовѣстна на Уездномъ Уездномъ Камере
и Камере о воеводѣ Сутковъ о воеводѣ
на мѣсто. Указанна о воеводѣ
мѣсто Представителю, о воеводѣ
за о воеводѣ о воеводѣ
субл.

№ 26.
М. Духовнаго 1862. год.
у воеводѣ.
Секретъ Соборнаго Представителя
Представителю и воеводѣ
Уездномъ Камере.
А. Г. Духовнаго

М. Духовнаго
руководителю